

## Krig och torka i Afghanistan:

# Kuchi- nomadernas bördor ökar

I århundraden har nomadiska kuchistammar – kuchi betyder på persiska "de som flyttar" – flyttat i delar av Afghanistan halvårsvis. De har haft getter, får, åsnor och kameler. Kuchis är kända för att föra med sig silver och lapis lazuli, som färgglatt klädda "sorglösa nomader".

Professor Marc Herold, Afghanistankännare verksam vid University of New Hampshire, har gett mycket av fakta kring kuchis' liv. I en artikel beskriver han hur kuchis levt traditionellt, genom att sälja unga djur, mejeriprodukter, ull, fårskinns och kött. Byteshandel med dessa varor för spannmål, grönsaker, frukt och andra livsmedel skedde också. Nomadernas viktiga bidrag till den nationella ekonomin var i form av kött, skinn och ull. Nomaderna försåg dessutom byborna med te, socker, tändstickor, fotogen, vapen m.m. samt såg till att penningutlånare kom till byjordbrukarna.

Genom att flytta från betesmark till betesmark, undgick nomaderna också de begränsningar i storleken på lokala kreatursbesättningar som byborna levt med. Nomaderna är viktiga för underhållet av de marginella kuperade gräsmarkerna, påpekar Herold.

### Från 2,5 till 1,3 miljoner

Kuchis är pashtuner. År 1892 beviljade kung Abdul Rahman pashtunska kuchis betesrättigheter i Hazarajat. Kuchis och bönder flyttades till norr, som befolkas av tadjiker och uzbekar. Draget har resulterat i konflikter. Många pashtunska kuchis har idag flytt söder om den etniska rensning som utförts i norr av USA-allierade krigsherrar; generaler som den ökände Rashid Dostum.

De afghanska nomaderna består av två större grupper: den västra i öknen sydväst är till stor del från durrani-stammar och den östra gruppen tillhör olika ghilzai-stammar. Kuchis antal beräknades till 2-2,5 miljoner under 1960-talet, 70-talet och tidiga 80-talet. De har minskat till 1,3-1,5 miljoner i dag enligt en ny studie från FN:s World Food Program. Torka, landminor, ryska bombningar, amerikanska klusterbomber, och krigets utarmning har bidragit till denna nära halvering av kuchis antal.



Barn till nomadiska kuchis som blivit bofasta, nära Jalalabad 2009.  
Foto: Todd Huffman/Wikimedia Commons

### Konkurrens med åkerier

Marc Herold hänvisar också till den norska antropologen Fredrik Barths undersökningar i södra Iran. Barth hävdade att de rikaste och de fattigaste nomaderna verkar bli bofasta och ge upp vandringscykeln. De fattigaste förlorar sina hjordar i kristid. De skuldsätter sig och säljer enstaka djur för att betala av skulden. De rika placerar penningöverskott i mark som de lever på. Ibland hyr de fattiga kuchis för att sköta sina hjordar. Detta gäller till exempel ghilzai-nomaderna i östra Afghanistan.

Snabb utveckling av vägnätet under 50-talet och 60-talet – finansierad av sovjetiskt och amerikanskt stöd – ledde till hård konkurrens mellan åkerier och traditionella kamelkaravaner. Tvingade att lämna kameltransporterandet startade vissa kuchis lastbilföretag kombinerat med markägande. Andra kuchis köper eller hyr lastbilar för att med hjälp av dem flytta mellan betesmarker.

De fruktansvärda torkan 1998-2002 ledde till döden för 75 procent av kuchis djurbesättningar – deras stora ekonomiska investeringsvara. Torka i södra slättlandet tvingar hundratusentals norrut. Snösmältningen har misslyckats att fylla på floder och betesmarker under sommartid.

### Krigens effekter

Den långsamma upphörandet av kuchis liv har i hög grad påskyndats av krigandet efter 1979, hävdar Marc Herold. Spridningen av landminor och de ryska bombningarna slaktade både djur och nomader. Oupphörliga strider blockerar ofta flyttvägarna.

Bördan av landminor och klusterbomber har varit särskilt tung för Afghanistans nomader. USA:s

klusterbomber och andra typer av oexploderad ammunition bör betraktas som en förorening som gör marken oanvändbar för jordbruk och bete. Över 100 kuchinomader blev i det senaste krigets inledning direkt dödade av amerikanska bomber konstaterar professor Marc Herold. Det var i Karam, Chowkar Karez, Kandahar, Shawalikot, Helmand och Maiwand. Den 5 december 2001 misstogs amerikanska bomber ett kuchiläger i Shawalikot för ett talibanfäste – 12 personer från två kuchifamiljer dödades. Kuchiläger har utsatts för räder av amerikanska trupper. Den 25 januari 2002 angrep trettio amerikanska soldater uppbackade av jetplan och helikoptrar ett tältläger i Bakdistriktet 28 km norr om Khost. Den 18 september 2003 besköt amerikanska Apache-attackhelikoptrar "ett tält" i Naubahardistriktet, Zabul. En stammedlem rapporterade att fem kvinnor och fyra barn dödades, sex skadades. Den amerikanska militären sade att de skulle "undersöka dessa rapporter om icke-stridande offer"...

Så har det fortsatt. En rapport från 17 februari 2009 i Korkosaområdet, Guzaradistriktet, Heratprovinsen i Afghanistan: två bomber släpps av Natoflyget mot ett par bilar som parkerats mellan två kuchitält. Syftet med bomberna sades vara träffa en namngiven talibankommandant. Han visar sig inte ens ha varit i området. Istället kan FN-organet UNAMA i sin juli-rapport för året konstatera att tretton människor låg döda på marken denna februaridag i Korkosa. Det var afghanska kuchis, som inte hade något alls med saken att göra.

"De pashtuniska nomadernas trummor och lutor har tystnat, fåren är sålda. Kuchinomaderna har lite kvar att sjunga om", anser Marc Herold.



Nomadiserande kuchis på väg genom Panjshirdalen i Afghanistan. De flyttar sina får, getter, åsnor, kameler och övrig boskap till sommarbetesmarkerna i höglandet.  
Foto: John Cumper/Wikimedia Commons

## En journalist hos kuchis

Den svenske frilansjournalisten Jesper Huor har också besökt Afghanistan men ger en delvis annan bild än Marc Herold. I programmet OBS hävdar Huor den 19 mars 2010 i Sveriges Radio att antalet nomader i Afghanistan tvärtom ökat:

"Globalt pressas nomadfolken tillbaka, men Afghanistan går mot strömmen. Här har nomaderna blivit fler under 1900-talet. Till skillnad från vad man skulle kunna tro är de inte fattiga. Den som äger djur är rik. Nomaderna står för en viktig del av landets ekonomi."

Någon källa till uppgiften om nomadernas ökning uppger Jesper Huor dock inte. Huor slår i samma text fast att nomaderna är "nyckeln till att förstå afghansk hederskultur" och även "den urgamla klanlag som kallas pashtunwali, som handlar om gästfrihet, stolthet och blodshämnd". Jesper Huor verkar anse att "afghansk hederskultur" kan förklaras i själva nomadismen: "Boskapen kan stjälas över en natt, därför måste nomaden vara aggressiv. I avskräckande syfte måste han göra det klart att han kommer att hämnas minsta kränkning. En mans rykte är allt. Detta är hederskultur."

Men nomadkvinnorna i Afghanistan har en ändå en ganska stark ställning, konstaterar Huor, och fortsätter:

"Inte ens talibanerna tvingade kuchikvinnorna att bära burka. Det värsta könsförtrycket uppstår nog när nomaden blir bofast. Då består nomadens hederstänkande, men de nya möjligheter till förtryck, till exempel inläsning, som den bofaste förfogar. Sen finns givetvis andra förklaringar till kvinnoförtrycket i Afghanistan."

Huor, som inte går in på vilka dessa "andra förklaringar" är, hävdar också att det är först nu Afghanistans nomader börjat "organisera sig politiskt":

"De har tio säten reserverade i parlamentet. Under nomadledaren Haji Haider Jan Naimzoi, son till före detta talibanministern och Guantanamofångnen Haji Naim Kuchi, håller de på att ta klivet in i moderniteten."

Henrik Persson

Fakta, lästips, debatt:

Marc Herold: War and Modernity: Hard Times for Afghanistan's Kuchi Nomads. Hemsidan Cursor, 2003.

Jesper Huor: Afghanistans tre miljoner nomader, 19/3 2010. Se: sverigesradio.se www.afghanistan.nu www.sak.se